

W dystrybucji

Regulacje w zakresie ochrony danych osobowych, które do tej pory traktowane były jedynie jako zagadnienie poboczne, w chwili obecnej wyrastają do rangi elementów, o których należy bezwzględnie pamiętać. – **AGNIESZKA WIERCIŃSKA-KRUŻEWSKA, MAREK PORZEŻYŃSKI**

W 2018 r. branża ubezpieczeniowa przeżyła rewolucję wywołaną w szczególności dwoma aktami prawnymi. Pierwszym z nich jest Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (RODO), drugim jest Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/97 o dystrybucji ubezpieczeń z dnia 20 stycznia 2016 r. (IDD) implementowana w ustawie z dnia 15 grudnia 2017 r. o dystrybucji ubezpieczeń, która wejdzie w życie 1 października 2018 r. (UDU). Choć RODO, jako rozporządzenie, nie wymaga implementacji do krajowego porządku prawnego, w rzeczywistości szereg ustaw musi być dostosowanych do tego aktu prawnego. W chwili obecnej trwają prace nad projektami dwóch aktów prawnych w tym zakresie – ustawy o ochronie danych osobowych i ustawy wprowadzającej przepisy ustawy o ochronie danych osobowych.

WRAŻLIWOŚĆ BRANŻY NA DANE OSOBOWE

Działalność ubezpieczeniowa oparta jest o dane, w tym dane osobowe. Na wielu etapach realizacji usługi (sprzedaży produktu) dochodzi do przetwarzania danych osobowych. Często są to szczególne kategorie danych, z którymi wiąże się dodatkowe obowiązki nakładane na administratora. Pojęcie szczególnej kategorii danych zostało wprowadzone w ramach RODO. Wcześniej dane tego rodzaju zwane były danymi wrażliwymi, pomimo braku takiego określenia w treści ustawy z 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych. Przez takie dane rozumiemy wszelkie informacje ujawniające pochodzenie rasowe lub etniczne, poglądy polityczne, przekonania religijne lub światopoglądowe, przynależność do związków zawodowych oraz dane genetyczne, dane biometryczne przetwarzane w celu jednoznacznego zidentyfikowania osoby fizycznej

Agnieszka Wiercińska-Krużewska

jest adwokatem, senior partnerem w kancelarii WKB Wierciński, Kwieciński, Baehr.

Dr Marek Porzeżyński

jest prawnikiem w kancelarii WKB Wierciński, Kwieciński, Baehr.

lub dane dotyczące zdrowia, seksualności lub orientacji seksualnej; nazywane też danymi wrażliwymi lub sensytywnymi. W praktyce ubezpieczeniowej pojawia się ogromna liczba pytań dotyczących tego, jakie dane osobowe mogą być przetwarzane przez ubezpieczycieli i pośredników, przez jaki okres dane takie mogą być przetwarzane, czy dane można wykorzystać do oferowania nowych produktów i usług oraz czy dane można profilować, a jeżeli tak, to w jakim celu. Także kwestia szczególnych kategorii danych wzbudza wiele kontrowersji.

Z jednej strony dane stanowią często największe aktywwo firmy, z drugiej jednak aktywwo to wykorzystywane niezgodnie z prawem może narazić spółkę na ogromne kary wynikające z RODO, ale także na problemy wizerunkowe i roszczenia osób indywidualnych.

W praktyce ubezpieczeniowej często występują podmioty zewnętrzne wobec zakładów ubezpieczeń. Niniejszy artykuł zwraca uwagę na problematykę danych osobowych w relacjach pomiędzy uczestnikami tego rynku. Dystrybutorzy ubezpieczeń to podmioty, które obsługują cały proces związany z zawarciem umowy ubezpieczenia pomiędzy podmiotem poszukującym ochrony ubezpieczeniowej – osobą fizyczną lub prawną a zakładem ubezpieczeń. Podmioty te działają wobec powyższego w różnych formach i na różne sposoby, ale ich działalność polega na wykonywaniu czynności faktycznych lub prawnych związanych z zawieraniem lub wykonywaniem umów ubezpieczenia. Powoduje to, że pośrednicy są prawie zawsze zaangażowani w proces przetwarzania danych osobowych.

ROLA AGENTA W ZAKRESIE PRZETWARZANIA DANYCH OSOBOWYCH

Agenci działają w imieniu i na rzecz zakładu ubezpieczeń. Taka osoba działa na zlecenie danego zakładu ubezpieczeń i, co do zasady, jest uprawniona do zawierania umów ubezpieczenia w imieniu i na rzecz zakładu ubezpieczeń, który reprezentuje. Tacy agenci dysponują odpowiednimi pełnomocnictwami lub upoważnieniami, które umożliwiają odpowiednie wykonywanie ich zadań. Wśród agentów ubezpieczeniowych należy wyróżnić dwa rodzaje:

- ➔ agentów wyłącznych – którzy wykonują czynności pośrednictwa wyłącznego dla jednego zakładu ubezpieczeń w zakresie tego samego działu załącznika do ustawy o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej,
- ➔ multiagentów (tj. agentów niewyłącznych) – którzy wykonują czynności pośrednictwa dla więcej niż jednego zakładu ubezpieczeń w zakresie tego samego działu załącznika do ustawy o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej.

Dodatkowo wraz z wejściem w życie UDU formalnie pojawi się nowa kategoria pośredników ubezpieczeniowych – agenci oferujący ubezpieczenia uzupełniające.

Agenci dysponują dosyć szerokim zestawem danych o klientach. Są to dane identyfikujące klienta – w przypadku klientów indywidualnych takie jak imię, nazwisko, data urodzenia lub numer PESEL, dane dotyczące miejsca zamieszkania, adresu

do korespondencji, numery telefonów, adresy elektroniczne. Pozyskiwanie innych danych jest zależne od rodzaju ubezpieczenia. Przykładowo w przypadku ubezpieczeń na życie w grę mogą wchodzić dane dotyczące stanu zdrowia klienta. W pozostałych przypadkach są to zazwyczaj informacje, które nie będą stanowiły danych osobowych, np. informacje majątkowe.

Dane pozyskiwane są, co do zasady, od klienta, który chce zawrzeć umowę ubezpieczenia. Agent posiada zazwyczaj informatyczny dostęp do danych pozyskanych w przeszłości przez zakład ubezpieczeń i innych agentów. W takim przypadku administratorem danych osobowych jest zakład ubezpieczeń, w imieniu lub na rzecz którego agent wykonuje obowiązki.

W przypadku multiagenta kwestia ta może przedstawiać się inaczej, bowiem multiagenci w praktyce budują częstokroć własne bazy danych klientów niezależnie od danych wprowadzanych do systemów informatycznych udostępnianych im przez zakłady ubezpieczeń. Należy zwłaszcza zwrócić uwagę na duże sieci multiagencyjne albo multiagencje pozyskujące dane klientów za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej, takie jak porównywarki internetowe. W takich przypadkach multiagent będzie występował w dwóch rolach:

- ➔ jako podmiot przetwarzający dane zakładu ubezpieczeń,
-
- ➔ jako administrator danych osobowych w stosunku do danych pozyskanych w zakresie własnej działalności wprost od osób, których dane dotyczą.

Podstawowym celem przetwarzania danych osobowych przez agentów jest analiza potrzeb klientów, przedstawianie klientom ofert zawarcia nowych umów ubezpieczenia, zawieranie umów ubezpieczenia, inkaso składek i rat składek, ale także obsługa odnowień umów ubezpieczenia czy przyjmowanie zawiadomień i oświadczeń składanych w związku z zawartą umową ubezpieczenia.

W zakresie danych osobowych, których administratorem jest zakład ubezpieczeń, podstawą prawną przetwarzania danych przez multiagenta (podobnie jak w przypadku agenta) jest umowa powierzenia przetwarzania danych zawarta z zakładem

ubezpieczeniowym. Zakład ubezpieczeń jako administrator danych legalność przetwarzania danych osobowych opiera na art. 41 ustawy o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej, który pozwala zakładom ubezpieczeniowym na zbieranie danych osobowych klientów oraz osób, z którymi zawarta ma być umowa ubezpieczenia, w celu zawarcia bądź wykonywania umowy.

Multiagenci we własnym zakresie pozyskujący nowych klientów będą uznawani za administratorów lub współadministratorów danych osobowych, zależnie od ich udziału w ustaleniu celu przetwarzania danych osobowych.

Związane jest to z faktem, że w analizowanej sytuacji często to multiagent decydować będzie o zakresie i celu

©Fotolia

przetwarzania danych osobowych. Jeżeli zatem w konkretnym stanie faktycznym nie tylko multiagent będzie decydował o przetwarzaniu danych osobowych klienta w powyższym zakresie, ale również zakład ubezpieczeń, możliwe będzie uznanie, że oba podmioty są współadministratorami danych albo dwoma oddzielnymi administratorami w różnych zakresach. **Aby ustalić, czy dana czynność będzie powierzeniem przetwarzania, czy współadministrowaniem danymi osobowymi, czy też samodzielnym administrowaniem, należy ustalić, czy podmiot, któremu są przekazywane dane, ma wpływ na ustalenie celu i sposobu przetwarzania danych.** W przypadku współadministrowania niezbędne jest, aby dwa (lub więcej) podmioty w rozumieniu RODO były administratorami danych ustalającymi wspólnie cele oraz sposoby (techniczne oraz organizacyjne) przetwarzania danych osobowych. W przypadku

dwóch administratorów tych samych danych podmioty te niezależnie decydują o celach i zakresie przetwarzania – np. jeden podmiot w zakresie wykonania umowy, a drugi podmiot w zakresie oferowania innych usług.

ROLA BROKERA W ZAKRESIE PRZETWARZANIA DANYCH OSOBOWYCH

Ostatnim podmiotem, który został poddany analizie z punktu widzenia ochrony danych osobowych, jest broker ubezpieczeniowy. Jest to podmiot, który w odróżnieniu od agenta prowadzi działalność ubezpieczeniową w imieniu lub na rzecz klienta. W tym celu brokerzy muszą uzyskać od konkretnej osoby pełnomocnictwo do podjęcia działań i wykonywania czynności brokerskich. Brokerzy, ze względu na swój szczególny status w ramach branży ubezpieczeniowej, korzystają z uprawnień, ale również podlegają wielu obowiązkom i zakazom. Jednym z istotnych ograniczeń jest zakaz pozostawiania w stałym stosunku umownym z zakładem ubezpieczeń. **W świetle przepisów o ochronie danych osobowych broker będzie zatem administratorem danych swoich klientów.**

Broker pozyskuje dane osobowe, w głównej mierze, od samego klienta. Choć klientami brokerów rzadko są osoby fizyczne nieprowadzące działalności gospodarczej, to brokerzy, pracując dla przedsiębiorców, często pozyskują dane osobowe dotyczące np. pracowników ubezpieczanych w formule ubezpieczenia grupowego. Zakres danych osobowych pozyskiwanych przez brokera będzie pokrywał się z zakresem danych pozyskiwanych przez agentów.

W przypadku brokerów dane są zbierane w celu dokonania analizy ryzyka ubezpieczeniowego klienta, przedstawienia mu pisemnej porady (tzw. rekomendacji brokerskiej) oraz pośredniczenia w zawarciu przez klienta umowy ubezpieczenia. Dane pozyskane wprost od klienta brokera są przetwarzane w celu wykonania umowy łączącej te podmioty. Wobec powyższego **broker przetwarza dane osobowe jako ich administrator. To on bowiem w ramach własnej działalności decyduje o celu i zakresie przetwarzania tych danych.** Jednakże rola brokera w przetwarzaniu danych osobowych swojego klienta się w tym miejscu zasadniczo kończy, albowiem w dalszej działalności to zakład ubezpieczeń decyduje o celu i zakresie przetwarzania danych osobowych klienta brokera. ►

- Stosunek ten może przypominać „współ-administrowanie”, jednakże brokera i zakład ubezpieczeń nie łączy i nie może łączyć żaden stosunek prawny. Wobec powyższego uzasadnione jest uznanie, że zarówno broker, jak i zakład ubezpieczeń są samodzielnymi administratorami danych w innych celach. Oba podmioty muszą również spełnić wymagania przewidziane w RODO dla administratora danych osobowych.

OBOWIĄZKI WYNIKAJĄCE Z RODO

Dystrybutor jako administrator lub współ-administrator danych

Administrator danych osobowych jako podmiot decydujący o celach i środkach przetwarzania danych osobowych zobowiązany jest do wdrożenia odpowiednich środków organizacyjnych oraz technicznych, mających na celu zapewnienie legalności i bezpieczeństwa przetwarzania danych. Wdrożenie takich środków nie może być czynnością jednorazową, albowiem administrator zobowiązany jest do systematycznego weryfikowania ich skuteczności i uaktualniania. Ważnym obowiązkiem administratora jest przekazanie osobie, której dane dotyczą, odpowiedniego zestawu informacji związanego z nimi i uprawnieniami takiej osoby. Administrator musi w szczególności poinformować taką osobę o samym przetwarzaniu oraz o jego celu.

Dystrybutorzy, którzy działają również we własnym zakresie, samodzielnie pozyskując i obsługując klientów, mogą zostać uznani za współadministratorów danych osobowych w stosunku do tych osób. Koncepcja współadministrowania danymi jest nowością wprowadzoną w ramach RODO, która ma na celu ułatwić przetwarzanie danych w powiązanych podmiotach.

W zakresie obowiązków, jakie tyczą się współadministratora danych osobowych, należy uznać, że co do zasady są one identyczne jak w przypadku administratora danych osobowych. Choć bowiem przewidziano w RODO, że współadministratorzy uzgadniają zakresy wypełniania przez każdego z nich obowiązków wynikających z RODO, to osoba, której dane dotyczą, nadal może wykonywać swoje prawa wobec każdego z tych podmiotów. Jednocześnie ustalenia zakresów wykonywanych obowiązków powinny być w zasadniczej części udostępnione osobie, której dane dotyczą, wraz z danymi kon-

taktowymi do każdego z administratorów. Współadministrowanie wiąże się z koniecznością zawarcia odpowiedniej umowy.

Dystrybutor jako podmiot przetwarzający dane osobowe

Gdy dystrybutor przetwarza dane w ramach działalności na rzecz zakładu ubezpieczeń, zobowiązany jest do podjęcia niezbędnych środków technicznych oraz organizacyjnych celem zagwarantowania bezpieczeństwa przetwarzania danych osobowych.

Umowa powierzenia przetwarzania danych osobowych zawierana jest pomiędzy administratorem danych oraz procesorem. Umowa zawierana pomiędzy administratorem a procesorem danych, w szczególności, określać musi przedmiot, czas trwania, charakter oraz cel przetwarzania danych osobowych. Ponadto wskazany musi być rodzaj przetwarzanych danych osobowych oraz kategorie osób, których dane dotyczą. Co ważne, określone muszą być także obowiązki i prawa zarówno administratora, jak i procesora, co jest główną zmianą w stosunku do dotychczasowych wymagań przewidzianych dla umowy powierzenia przetwarzania danych osobowych. Oprócz powyższego umowa musi również zawierać postanowienie, zgodnie z którym procesor przetwarza dane osobowe wyłącznie na udokumentowane polecenie administratora i zapewnia, że osoby upoważnione do przetwarzania danych osobowych zobowiązały się do zachowania tajemnicy. Dodatkowo, umowa powinna zawierać postanowienie dotyczące usunięcia lub zwrócenia danych po zakończeniu świadczenia usług. Powyższe nie stanowi jednak całości postanowień, które muszą zostać przewidziane w omawianej umowie. W szczególności powinna ona przewidywać możliwość żądania od podmiotu przetwarzającego wszelkich informacji (również dokumentów) potwierdzających spełnienie obowiązków przewidzianych w RODO oraz gwarantować administratorowi lub upoważnionemu audytorowi możliwość przeprowadzenia audytów.

Jest to duża zmiana w porównaniu do obecnego obowiązku określonego w art. 31 ustawy o ochronie danych osobowych, który wymagał jedynie, by w umowie określony był cel i zakres powierzenia, a także zobowiązanie pro-

cesora do stosowania odpowiednich zabezpieczeń.

Co ważne, w RODO wskazano również, że **podmioty przetwarzające dane osobowe są zobowiązane do prowadzenia rejestru czynności przetwarzania dokonywanych w imieniu administratora**. Obowiązek ten został jednakże ograniczony w stosunku do podmiotów zatrudniających mniej niż 250 osób, chyba że przetwarzanie przez taki podmiot może powodować ryzyko naruszenia praw osób, których dane dotyczą, nie ma charakteru sporadycznego lub obejmuje szczególne kategorie danych osobowych. Wydaje się zatem, że w przypadku dystrybutorów wyłączenie to nie będzie miało zastosowania.

Rejestr ten powinien zawierać następujące informacje:

- ➔ określenie oraz dane kontaktowe każdego podmiotu przetwarzającego i każdego administratora (również przedstawiciela administratora lub podmiotu przetwarzającego oraz inspektora ochrony danych);
-
- ➔ kategorie przetwarzanych dokonywanych w imieniu każdego z administratorów;
-
- ➔ jeżeli jest to możliwe, ogólny opis technicznych i organizacyjnych środków bezpieczeństwa.

Jeżeli dochodzi do przekazania danych osobowych do państwa trzeciego, należy również do powyższego dodać informacje w zakresie nazwy państwa trzeciego lub organizacji międzynarodowej (ewentualnie informacje dotyczące dokumentacji odpowiednich zabezpieczeń).

ZAKOŃCZENIE

Powyższa analiza nie wyczerpuje całej kategorii pośredników, jednakże inne jej elementy wykazują znaczące podobieństwo do opisanych powyżej i w związku z tym mają również takie same obowiązki. Z powyższego omówienia wynika, że RODO wprowadza pewne zmiany do sytuacji prawnej pośredników i do określenia ich roli w przetwarzaniu danych osobowych i zdecydowanie rozszerza katalog obowiązków. Wydaje się zatem, że regulacje w zakresie ochrony danych osobowych, które do tej pory traktowane były jedynie jako zagadnienie poboczne, w chwili obecnej wyrastają do rangi elementów, o których należy bezwzględnie pamiętać. □